

ALMANYA'DA İSLAM DİN DERSİ PROGRAMININ HAZIRLANMASI⁽¹⁾

Doç. Dr. Mehmet Zeki AYDIN⁽²⁾

Bu tebliğde, önce çok kısa olarak eğitimde program geliştirme hakkında bilgi verilecek ve ardından din dersi öğretim programlarının nasıl hazırlanması gerektiği konusu tartışılacaktır.

EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME

Program, yapılması gereken bir işin bölümlerini, her bölümün yapılış sırasını, zamanını ve nasıl yapılacağını gösteren bir tasarıdır. Her önemli iş gibi eğitim de programlı olarak yapılması gereken işlerdendir. Çünkü toplumların geleceği, yeni yetişen neslin eğitimlerine göre şekillenmektedir. Bu sebeple eğitim tesadüfe bırakılmaz, planlı, düzenli ve kontrollü olmalıdır. Zaten insanın doğumundan ölümüne kadar geçen süreci kapsayan eğitimin, okullarda planlı, düzenli ve kontrollü bir şekilde yapılan şekline öğretim diyoruz.

Eğitim alanında, eğitim programı, öğretim programı ve ders programı kavramları kullanılmaktadır. Genel çizgileriyle eğitim, bireyin içinde yaşadığı toplumda davranış biçimleri kazandığı süreçler toplamıdır. Eğitim kavramı bu kadar geniş olduğu için eğitim programı da böyle geniş bir alanı içine almaktadır. Öğretim programı da, eğitim programı içinde yer alan ve öğrenme öğretme süreçleri ile ilgili tüm etkinlikleri kapsar.⁽³⁾ Ders programı: Öğretim programı içinde yer alan ve dersle ilgili olan eğitim faaliyetlerinin sistematik bir şekilde düzenlenmesidir.⁽⁴⁾ Diğer bir ifade ile ders programı, bir dersin amaç, muhteva, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirmeden oluşan programıdır.⁽⁵⁾

Program Geliştirme Nedir?

Program geliştirme, en genel anlamıyla, eğitim programlarının tasarlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve değerlendirme sonucu elde edilen veriler doğrultusunda yeniden düzenlenmesi sürecidir.⁽⁶⁾ Oğuzkan,⁽⁷⁾ program geliştirmeyi; "Toplumdaki yeni gelişmeler göz önünde tutularak belli bir öğretim programının ya da bütün programların genel ve özel amaçları, ders konuları, öğretim yöntemleri ve değerlendirme yolları vb. bakımından araştırma ile düzeltilmesi, yenileştirilmesi ve önerilen değişikliklerin denendikten sonra genelleştirilmesi işi" şeklinde tanımlamaktadır. Varış⁽⁸⁾ ise, "düzenlenmiş programın, uygulamada, araştırma sonuçlarına göre sürekli olarak geliştirilmesi" olarak tanımlamakta ve program geliştirmenin temelinde, sosyo-kültürel ve bilimsel/teknolojik dinamizmin, her geçen gün daha nitelikli insan gücü gerektirmesinin yattığını belirtmektedir.

Bu görüşlerden hareketle eğitim programını, programın unsurları olan, amaçlar, muhteva, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme boyutları arasındaki dinamik bir ilişkiler bütünü olarak ele alabiliriz. Buna göre, program boyutlarından birinde olan bir değişme, sistemde yer alan tüm boyutları etkilemektedir. Sözelimi, değerlendirme sisteminin değişmesi, sistemin bütününe belli bir oranda etkilemekte ve değişmesine sebep olmaktadır.⁽⁹⁾

Eğitim Programının Özellikleri

Eğitim programı, belli bir eğitim kurumunda, ders içi ve ders dışı tüm eğitim öğretim etkinlikleriyle ilgili olmak üzere, belirlenen eğitim amaçlarını, ilkelerini, amaçları gerçekleştirecek olan dersleri, ders konularını, bunların gerçekleştirme zamanını, sırasını, eğitim-öğretim uygulamalarıyla ilgili diğer bilgi ve öğeleri içeren bir eğitim rehberidir. Okul eğitimini düzenli, planlı, sistemli hale getiren eğitim programlarıdır. Programlar, bir ülkedeki sosyal ve kültürel bütünleşmeyi, sürekliliği sağlayan en önemli dokümanlardır.⁽¹⁰⁾

Günümüzde, eskiden olduğu gibi okullarda her çeşit bilgileri öğretmek yerine, öğrencilere içinde yaşadıkları hayata uyum göstermelerini sağlayacak bilgi ve becerilerin kazandırılmasına önem verilmektedir. Buna bağlı olarak, eğitim programlarında bazı özellikler aranmaktadır.⁽¹¹⁾ İyi bir eğitim programında şu özellikler bulunmalıdır.

- 1.Eğitim programı işlevsel olmalıdır.
- 2.Esnek olmalıdır.
- 3.Toplumun görüş ve isteklerine uygun olmalıdır.
- 4.Uygulayıcılara yardımcı olmalıdır.⁽¹²⁾

Programların temeli "ne, niçin, nasıl, ne zaman, kim ve ne ile" sorularının cevapları üzerine kurulur. Bu soruların cevaplarını, sırasıyla, sosyal çevre, konu alanı, eğitim felsefesi, eğitim psikolojisi, bireylerde ve eğitim ekonomisinde bulabiliriz.⁽¹³⁾ Bu sebeple, eğitim programlarının dört temeli vardır.

1. Programın felsefi temelleri: Her eğitim uygulaması, bir insan anlayışını, insan felsefesini, yani bir dünya görüşünü, bir kültür ve uygarlık anlayışını yansıtır.
2. Programın psikolojik temelleri: Programlar, öğrenme ve gelişim psikolojisinin ilkelerine ve hitap ettiği öğrencilerin bedensel, zihinsel ve duygusal bakımından gelişmişlik, olgunluk düzeyine uygun olmak ve bireysel farkları dikkate alarak hazırlanmak zorundadır.
3. Programın ekonomik temelleri: Programın ekonomik temelleri iki boyutludur. Birincisi, eğitim yaşantılarının hangi imkanlarla gerçekleştirileceği ile ilgilidir. Bu bağlamda, programlar hazırlarken, programın hangi ekonomik imkanlarla yapılacağı dikkate alınmalıdır. İkinci boyut, eğitilen öğrencilerin, üretime dönük bilgi, beceri ve tutumlarla donatılması demektir. Buna göre, programların içeriği, bireylere, üretime dönük, geçerli iş ve mesleklere yönelik, davranışlar kazandıracak niteliklerde olmalıdır.
4. Programın sosyal (toplumsal) temelleri: Eğitim, sosyal bir kurumdur. Eğitimin bir görevi de, yeni yetişen kuşağa, toplumun kültürünü aktarmaktır. Eğitilen bireyin, toplumun etkin, uyumlu bir üyesi olacağı düşünülerek, toplumun özelliklerini tanıtabilecek programlar hazırlanmalıdır. Ancak, bunun yanında, programların hazırlanmasında, çağdaş, evrensel gelişmeler de programa yansmalıdır.

Günümüzde genel olarak öğretim programlarında şu öğeler bulunmaktadır.

1. Amaçlar (Hedefler)
2. Davranışlar
3. Konular
4. Açıklamalar, İlkeler
5. Eğitim-öğretim durumları
6. Değerlendirme.

Program Geliştirme Süreci

Program geliştirme süreci, program hazırlama, uygulama ve değerlendirme çalışmalarını içine alır. Bu süreçte, eğitim programlarının dayandığı temellerle ilgili " niçin, ne, nasıl, ne zaman, kim ve ne ile öğreteceğiz ve öğretimin sonunda ne kadar öğrettik? " soruları cevaplandırılır. Programın öğelerinden amaç boyutunda, "bireyleri niçin eğitiyoruz?" sorusuna cevap aranır. Eğitimin amaçlarını belirlemek, örgün eğitim faaliyetlerinin dayanaklarıdır. Amaçlar büyük ölçüde, ülkenin eğitim felsefesini de ortaya koymaktadır. Programın içerik boyutunda, "belirlenen amaçlara ulaşabilmek için ne öğretilir?" sorusuna cevap aranır. Büyük oranda da amaç-araç ilişkisi kurularak, amaca uygun bilgilerin aktarılması istenir. Programın süreç boyutunda ise, "içeriğin öğrenciye nasıl aktarılacağı" belirlenir. Yani, "öğretim yöntem ve teknikleri ile araç-gereç ve kaynaklar neler olacaktır?" sorusu cevaplandırılır. Programın son boyutu olan değerlendirme boyutunda ise, "yapılan öğretimin kalite kontrolü" yapılır. Değerlendirme sonuçları da eğitimin amaçlarına ne

kadar ulaşılıp ulaşılmadığını ortaya koyar.

Eğitimin amaçlarını belirlemek örgün eğitim faaliyetlerinin dayanağıdır. Eğitim programlarında yer alan üç amaç vardır;

1. Uzak amaç: Devletin eğitim politikası (eğitim felsefesi).
2. Genel amaç: Uzak hedef doğrultusunda belirlenen okulların amaçları.
3. Özel amaç: Genel amaçlar doğrultusunda belirlenen derslerin hedefleri.

Öğretim programlarında yer alan bütün derslerin ulaşmak istediği bir hedef vardır. Her ders, ulaşmak istediği kendine has özel hedefini gerçekteştirirken, okulun genel amacına ve uzak amacına, yani devletin belirlediği eğitim politikasının gerçekteşmesine katkıda bulunmak durumundadır. Böylece her dersin programının üç basamaklı amaca yönelik olarak yapılması gerekmektedir.⁽¹⁴⁾

TABLO :1

Eğitim Amaçlarının Düzenlenmesi ve Uygulanması

Belirleyiciler			Uygulayıcılar	
Alan	Eğitim Politikası	Program Geliştirme	Eğitim Yönetimi	Eğitim Etkinlikleri
Kişi ve Kuruluşlar	Siyasetçiler, Sivil Toplum Kuruluşları ,	Programcılar, Eğitim Bilimciler, Psikologlar, Sosyologlar, Öğretmenler, Konu Alanı Uzmanları	Yöneticiler, Müfettişler	Öğretmenler, Müfettişler
Amaç Düzeyi	Uzak Amaçlar	Tüm Amaçlar	Tüm Amaçlar	Dersin Hedefleri

Tablo 1' de görüldüğü gibi, eğitim amaçlarının düzenlenmesi konusunda sadece eğitimcilerin değil, toplumun her kesiminin etkisi vardır. Siyasetçiler, sivil toplum kuruluşları ve tüm yurttaşlar eğitimle ilgili görüşlerini açıklayarak eğitim politikasını ve eğitimin uzak amaçlarını belirlerler. Bu uzak amaçlar doğrultusunda, program geliştirme alanında, programcılar, psikologlar, uygulayıcı öğretmenler ve konu alanı uzmanlarından oluşan komisyon eğitimin tüm amaçlarını belirleyerek yazılı hale getirirler. Basılı hale gelen programın uygulanması eğitim yöneticileri ve müfettişler ile öğretmenlerin görevidir. Eğitim yöneticileri ve müfettişler, uzakamaçların, okulların genel amaçlarının ve derslerin amaçların gerçekteşmesinde alt yapının hazırlanması, rehberlik ve kontrol görevlerini üstlenirler. Öğretmenler ise, uzak ve genel amaçlar çerçevesinde dersin özel hedeflerini gerçekteştirirler.

Bu çerçeve içinde hazırlanmış din dersi programlarında, genel olarak dini ve ahlaki bilgilerin yanında bir çok tutum, alışkanlık ve değerlerle ilgili davranışların da kazandırılması amaçlanmaktadır. Ancak öğrencilere bu davranışların kazandırılması, çağın şartlarına uygun, bilimsel bulgular ışığında hazırlanmış programların uygulanmasıyla sağlanabilir.

DİN DERSİ PROGRAMININ HAZIRLANMASI

Program geliştirmenin esasları ışığında İslam din dersinin programının geliştirilmesi ele alındığında, dersin amaçlarının ve içeriğinin tespit edilmesinden önce, dersin teorisinin iyi bir şekilde ortaya konulup geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

İslam Din Dersinin Teorisi

İslam din dersinin teorisi, çok amaçlı (plüralist) toplumun, onun uzantısı olan okulun ve İslam dinin amaçlarının birlikte düşünülüp değerlendirilmesi ile gelişir. Başka bir ifade ile, böyle bir teori için genel eğitim felsefesinin (uzak amaç), okulların genel amaçlarının ve İslam dininin özel hedefinin birbirini zedelemeyecek bir biçimde bir araya getirilmesi gerekir.⁽¹⁵⁾ Yani, din dersi, anayasa ve diğer yasalarla çelişmeksizin mevcut eğitim sisteminin içerisinde kendi özel amaçlarını gerçekleştirmek durumundadır. Bunu gerçekleştirirken, din dersi, öğrencilerin ve onların velilerinin istek ve ihtiyaçlarını da karşılayacaktır.

Bu çerçeve içinde, Türkiye ve Almanya'da ilk ve orta dereceli okullarda okutulan din dersinin programını hazırlamak istediğimizde, karşımıza bu devletlerin genel eğitim felsefeleri içinde din dersine verilen rolün belirlenmesi konusu çıkar.

Din eğitimi uygulamaları açısından her ülkenin kendi tarihsel, siyasal ve toplumsal yapısına göre farklılıkları bulunmaktadır. Buna göre, ülkeler kendi devlet yapısına göre din dersine yer vermişlerdir.

Türkiye'de Din Dersinin Statüsü

Türkiye'de din dersinin temel felsefesi ya da teorisinin ortaya konulması noktasında geçmişine fazla inmeden şu andaki statüsü ile ilgili şu temel tespitleri saymalıyız.

Türkiye'de din eğitimi ve öğretimi devletin denetim ve gözetimi altında yapılmaktadır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri ilk ve orta dereceli okullarda okutulan zorunlu dersler arasındadır. Din derslerinin programları diğer tüm derslerde olduğu gibi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Ders kitapları ise ya doğrudan Bakanlık tarafından üretilmekte ya da özel yayınevlerince üretilenler kontrol edilerek onaylanmaktadır. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" dersi tüm öğrenciler için zorunlu bir derstir. Dersin adı, İslam Din dersi değil, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi"dir. Buna göre, ders, bir dini benimsetmek için verilen mezhebe dayalı bir din dersi değil (non-confessionelle), tüm dinlerin öğretildiği genel bir din ve ahlak dersidir. Ayrıca bağımsız bir ahlak dersi de söz konusu değildir.⁽¹⁶⁾

Almanya'da Din Dersinin Statüsü

Almanya'da eğitim uygulamaları eyaletlere göre farklılık arz etmesine rağmen tüm eyaletlerde ilk ve orta dereceli okullarda öğrenci, din veya ahlak derslerinden birisini seçerek okumak zorundadır. Din dersi, devletin denetimi ve gözetimi altında olur, ancak dersin programı ve öğretmenleri ile ilgilison sözü ilgili dinin temsilcisi kurum verir. Din dersi seçilerek okunduğu için mezhebe dayalı (confessionelle) bir derstir ve (Protestan Din Dersi, İslam Din Dersi gibi) seçilen dinin adı ile anılır. Bunun anlamı, bu ders, seçilen dini benimsetmeye ve sevdirmeye yönelik bir içerik ve yöntemle işlenebilir.

Almanya'da Protestan ve Katolik Din derslerinin programları ilgili mezheplerin kiliseleri tarafından yapılmaktadır. İslam din dersinin programını kim yapacaktır? Bu sorunun cevabı, ayrı bir tartışmanın konusudur,⁽¹⁷⁾ burada buna girmeden teknik bilgilere yer verilecektir.

Türkiye'de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Teorisi

Türkiye'de din dersleri tüm öğrencilere zorunlu bir kültür dersi olarak okutulmaktadır. Ders İslam din dersi değil Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersidir. Bunun sonucu, dersin amaçları ve içeriği belirlenirken herhangi bir mezhebe ya da dine dayalı olmayacaktır (non-confessionelle).

Türkiye'de DKAB dersinin zorunlu olması şöyle temellendirilmektedir; Din dersinin teorisi, çok amaçlı toplumun, onun uzantısı olan okulun ve dinin amaçlarının birlikte düşünülüp değerlendirilmesi ile geliştirilebildiğine göre, DKAB dersinin amaçları

belirlenirken çağımızda okulun genel olarak işlevleri ve Türk Milli Eğitiminin amaçlarına bakmak gerekmektedir. Çağımızda eğitimin amaçları, insandaki yetenekleri dengeli bir şekilde geliştirmek, topluma uyumunu sağlamak ve onun gelişmesi ve kalkınmasına destek olmak, kültür değerlerini korumak, geliştirmek, yeni kuşaklara aktarmak, milli birlik ve bütünlüğü sağlamak olarak algılanmaktadır. 1739 sayılı Kanunda ifade edilen Türk Milli Eğitimin Genel Amaçları da eğitimin bu genel amaçlarına paralel bir şekilde belirlenmiştir. Genel olarak eğitimin ve özel olarak Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde din dersi de üzerine düşeni yapacaktır. O halde din dersi hangi görevleri yerine getirecektir.

Bu çerçeve içinde DKAB dersinde öğrencilere genel anlamda din kurumu, dinler ve ağırlıklı olarak İslam dini hakkında bilgiler verilecek, ahlak konuları hakkında hem bilgi verilecek hem de bazı ortak milli duygular ile tutumlar benimsetilmeye çalışılacaktır. Böylece öğrenci, sosyal bir kurum olarak dini tanıyacak, içinde yaşadığı ortamda bulunan din mensuplarının inanç, ibadet, hayata bakış ve günlük davranışları hakkında bilgi sahibi olacaktır. Aynı şekilde öğrenci bu bilgiler sayesinde, hem içinde bulunduğu topluma kolaylıkla uyum sağlayabilecek hem de hayata anlam kazandırmada dinden gelen cevapları öğrenmiş olacaktır. İnsan, hayatı yorumlamak ve yaşantısına bir anlam kazandırmak ihtiyacındadır. Okulun görevi, öğrencilerin, gerçeğin bütünü ile karşılaşmalarına yardımcı olmaktır. Bu bütünlük içinde İslam dininin getirdiği dünya görüşünün temel ilkelerini tanıtmak, onlara gerçeğin dini açıdan nasıl yorumlandığı konusunda bilgi vermek durumundadır. Okul, din ile ilgilisolarlar yokmuş gibi davranamaz. Bu sebeple, din dersi dinin toplum içinde sahip olduğu yere uygun bir biçimde okulda da temsil edilmelidir.⁽¹⁸⁾

Din dersi, öğrencilerin eleştirel bakış açısı kazanmaları açısından da yardımcı olabilir. Değişik felsefi görüşler ve ideolojiler, insanın varlığı, geleceği ve mutluluğu ile ilgili değişik yorumlar getirirken, dinin getirdiği yorum da din dersi yoluyla olarak onların yanında yer alacak, onların da eleştiri konusu yapılabileceğini ortaya koyacaktır. Böylece, gerçeğin henüz çözümlenmemiş olduğu, ona bakışların ve onu yorumlayışların tek türlü olmadığı olgusu ortaya konularak, tartışma konusu yapılmakla yeni yetişenlerin ufkunun açık olduğu, kendilerinin de bu konuda düşünüp katkıda bulunabileceği belirtilmiş olacaktır.⁽¹⁹⁾

Müslüman Türk toplumu içinde yaşayan bir kişinin, toplumun değerlerini, hizmet edeceği ve sürekli karşılıklı ilişki içinde bulunacağı kişilerin davranışlarına yön veren dini inançlarını ve esaslarını tanımaması, bilmemesi düşünülemez.⁽²⁰⁾ Hangi görevde ve sosyal çevrede olursak olalım, arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerinde bile davranışlarımıza yön veren inanışlarımızı karşılıklı tanımak ve hesaba katmak durumundayız. Ayrıca, küçülen ve uluslararası ilişkilerin yaygınlaştığı günümüzde sadece İslam dinini değil, çevremizde yaşayan veya sanal ortamda bile olsa karşı karşıya geldiğimiz dinleri de tanımak gerekmektedir. Bu nedenle, DKAB derslerinde bu bilgilere de yer vermek zorunludur.

DKAB dersi, Türk kültürünü, büyük ölçüde etkilemiş olan İslam dinini, yetismekte olan kuşağa tanıtmalıdır. Türk Edebiyatında, müziğinde, mimarisinde, hatta toplumda insanların niçin öyle değil de böyle davrandığında ve konuşma biçiminde, dinle ilgili motifler, sembolik ifadeler, çok yönlü izler vardır. İslam dinini bilmek, bütün bunları anlamak için kaçınılmazdır.

Okul, toplumu hiçe sayıp onu görmezlikten gelemeyeceği gibi, toplumun çoğunluğunun isteklerini de göz ardı edemez. Bu nedenle, DKAB dersi programı, toplumun çoğunluğunun inancı olan İslam dinin ibadetleri ile günlük davranışlarla ilgili konulardaki bilgi istek ve ihtiyaçlarını karşılamak durumundadır. Ancak bunu yaparken, isteyen öğrencilerin, dinin gereklerini rahatça yerine getirebilecek, niçin inandığını, ibadet yaparken bunun ne anlama geldiğini, okuduğu dua ve surelerin anlamlarını düşünebilecek, inançlarıyla davranışları arasında bir bütünlük sağlayabilecek şekilde yetişmelerine özen gösterilmelidir.

Yukarıda açıklanan hususlardan dolayı, DKAB dersinin İslam dinini benimsetmeğe veya empoze etmeye yönelik olduğu, bunun da dini bir zorlama olduğu itirazı yapılabilir. Ancak, bugünkü ders programında "ilkeler"⁽²¹⁾ başlığında da vurgulandığı gibi öğrenciler bu derste inanmaya ve uygulamaya zorlanmamaktadır. Zaten din dersi zorlamayı değil, bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Buna rağmen, şu andaki uygulamada olduğu gibi (Hıristiyan ve Yahudi gibi) İslam'dan başka dine mensup olduğunu belgeleyen öğrenciler derse devam etmeyebilir.⁽²²⁾

Şu andaki DKAB derslerinin yukarıda açıklanan durumu sebebiyle, isteyen öğrencilerin inandıkları İslam dini ile ilgili daha geniş bilgi edinmelerini sağlamak için seçmeli İslam din dersleri konulabilir. Aynı şekilde, tüm İslam toplumlarında olduğu gibi Türk toplumunda da oldukça önemli görülen Kur'an'ın Arapçasının yüzünden okunması ihtiyacı da, seçmeli bir ders konularak, devletin kontrolünde ve sağlıklı bir ortamda karşılanabilir.

Almanya'da İslam Din Dersinin Teorisi

Almanya'da İslam din dersleri Katolik, Protestan gibi diğer din dersleri gibi seçmeli olduğu için mezhebe dayalı (confessionelle) bir derstir. Dolayısıyla, İslam din dersleri, derse katılan öğrencilerin İslam inanç, ibadet, ahlak ve

muamelaatla ilgili bilişsel ihtiyaçlarını karşılamasının yanında, öğrencilerin dini duyguları yaşamalarına, dini inanç ve tutumlar kazanmalarına da yardımcı olmalıdır.

İslam din dersi programının hazırlanmasında, yapılacak ilk iş yukarıda programların temelinde sorulması gereken soruları cevaplandırmaktır. Programların temelinde "Niçin din eğitimi ve bu programı bitiren öğrenciler hangi davranışları kazanmış olacaklardır" sorularını cevaplandırarak dersin genel ve özel amaçları belirlenecektir. Amaçları tespit ettikten sonra, bu amaçları gerçekleştirecek içeriğin yani konuların belirlenmesi gerekir. Burada önce amaçların mı yoksa konuların mı belirlenmesi konusunda program geliştirmeciler arasında değişik görüşler bulunmasına rağmen artık konudan hareketle amaçların belirlenmesi düşüncesi çok fazla benimsenmemektedir. Ancak, genel olarak İslam eğitim geleneğinde dersin amaçlarını belirleyici olarak konu alanı ve dini metinlerden hareket edilmiştir. Bu iki anlayışı şema halinde şöyle gösterebiliriz.

TABLO 2:

Din dersi programlarının amaç ve konularının belirlenmesi

Tablo:2'den de anlaşılacağı gibi, dersin amaçlarının belirlenmesinde ilk hareket noktası önemlidir. Merkeze dini metinleri (konu alanı) koyduğunuzda çocuğun dünyası ikinci plana, merkeze çocuğu koyduğunuzda dini metinler ikinci plana düşmektedir. O halde İslam din derslerinin amaçlarının belirlenmesinde bunların hangisi tercih edilmelidir? Bu soruya, İslam dini açısından baktığımızda tercih yapmak zordur. Çünkü, ne çocuğun dünyasını ne de dini metinleri ikinci plana atamayız. İslam dini gibi hayatın her anı ile ilgili söyleyecek sözü olan bir dinin öğretilmesinde, dini metinleri hatta onların yorumları olan dini mirası ikinci plana atamayız. Aynı şekilde, çocuğun dünyasını ise hiç ikinci plana atılmaz. Çocuğun dünyası demek, onun psikolojisi, yaşadığı toplum, etkisi altında kaldığı gelenek - görenekler ve ailesi olmak üzere çocuğun her şeyi demektir. İşte bu noktada, çocuğun dünyası ile dini metinlerden birini diğerine tercih etmeden dersin amaç ve konularının belirlenmesi, İslam din dersi programının başarısı olacaktır.

Bu çerçevede, İslam din dersinin genel amacı; "öğrencinin içinde yaşadığı topluma uyum içinde Müslüman bir kişilik kazanması" olmalıdır. İslam din dersi öğrencilerin, Müslüman kimliği ile içinde yaşadıkları çoğulcu Alman toplumuna uyumunu sağlamalıdır. Böylece, Alman devleti açısından uyumlu bir vatandaş yetişmiş olmasından dolayı eğitimin genel amaçları gerçekleşmiş olacaktır. Müslümanlar açısından da öğrencilerin Müslüman bir kişilik kazanmalarından dolayı dersin özel amaçları gerçekleşmiş olacaktır.

İslam din dersi, öğrenciye İslam dininin inanç, ibadet, ahlak ve muamelat ile ilgili bilgileri öğretmesinin yanında bunlara inanma, uygulama, değerleri benimseme ve dini duyguları yaşama fırsatı da vermelidir. Bunun için de, bu dersi okutan öğretmen de Müslüman olmalıdır. İslam din dersi bunları gerçekleştirirken velilerin isteklerini de dikkate almalı onları da memnun etmelidir.

Öğrenci velilerinin din eğitimi ile ilgili üzerinde durdukları önemli hususlardan birisi de çocuklarının Arapça Kur'an okumalarıdır. Bilindiği gibi velilerin bu istekleri şu anda camilerde pek de sağlıklı olmayan şartlarda yapılmaktadır. Bu husus, İslam din dersi programını hazırlayacak komisyonun tartışması gereken sorunlardan birisidir. Bu tartışmalardan sonra, Arapça Kur'an okuma işi, şu anda olduğu gibi camilere bırakılabileceği gibi İslam din dersi programına da alınabilir.⁽²³⁾

Programla ilgili, son olarak "programın amaçları ve konularının belirlenmesi ile ilgili bu çalışmaları yani programın hazırlanmasını kim gerçekleştirecek" sorusu cevaplandırılmalıdır. Almanya'da din derslerinin programları ve öğretmeni ile ilgili son sözü ilgili dinin temsilcileri söylerler. Peki İslam din dersinin programını kim hazırlayacaktır? Bu sorunun cevabını da siyasilere bırakarak, İslam din dersi programını hazırlayacak komisyonda, İslam dini uzmanları, Müslüman din eğitimi bilimcisi, psikolog, sosyolog, dersi okutan öğretmen ve program geliştirmecilerden oluşmalıdır. Bu komisyonun yapacağı işleri tablo halinde (Tablo: 3) gösterebiliriz.

TABLO: 3

Program Geliştirme Modeli

İHTİYAÇ BELİRLEME	T E K R A R
Öğrenci, veli, toplum ve konu alanı (dini metinler)	
OLASI HEDEFLER VE KONULAR	
Süzgeç	
EĞİTİM FELSEFESİ VE EĞİTİM PSİKOLOJİSİ	
ADAY HEDEFLER VE KONULAR	
ÖĞRETME YAKLAŞIMLARI	
Yöntemler, teknikler	
ÖĞRETİM MATERYALLERİ	
Ders kitabı ve diğer araç gereçler	
PROGRAMIN DENENMESİ	
KESİN HEDEFLER VE KONULAR	
ÖĞRETMENLERE HİZMETİÇİ EĞİTİM	
PROGRAMIN UYGULANMASI VE DENETLENMESİ	

SONUÇ

Almanya'da İslam din dersinin diğer din dersleri gibi seçmeli dersler arasında yer alması bazı eyaletlerde başlamıştır ve diğer eyaletlerde de ciddi olarak tartışılmaktadır. Artık sıra, bu dersin programının hazırlanması ve öğretmenlerinin yetiştirilmesine gelmiştir. Bu konuda, elbette sıfır noktadan başlanılıyor değildir büyük ölçüde tecrübe kazanılmıştır, ancak, yapılacak çok ciddi işlerin olduğu da bir gerçektir. Bunun için bir din dersi program geliştirme komisyonu kurulmalı ve en kısa zamanda çalışmaya başlamalıdır.

KAYNAKLAR

Aşıkoğlu, N. Yaşar, **Almanya'da Temel Eğitimdeki Türk Çocuklarının Din Eğitimi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993.

Aydın, Mehmet Zeki, "Din Derslerinin Gelişimi ve Teorik Yapısı", **MEB Din Öğretimi Dergisi**, sayı:37, Ankara 1992, s.55-60.

Bilgin, Beyza, **Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi**, AÜ İlahiyat Fak. Yay., Ankara 1988.

Bossing, Nelson L., , Orta Dereceli Okullarda Öğretim, çev. Necmi Sarı, ME Basımevi, İst. 1959, c.I.

Büyükkaragöz, Savaş ve Çivi, Cuma, **Genel Öğretim Metotları**, 3.baskı, Konya 1994.

Demirel, Özcan, **Genel Öğretim Yöntemleri, Ders Notları**, Ank. 1992.

Erden, Münire, **Eğitimde Program Değerlendirme**, Ank. 1993.

Ertürk, Selahattin, **Eğitimde Program Geliştirme**, Ankara 1975.

Milli Eğitim Bakanlığı, 13 Nisan 1992 tarih ve 2356 sayılı **Tebliğler Dergisi**.

Oğuzkan, A.Ferhan, **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, T.D.K. Yay., 2.baskı, Ank. 1981.

Önder, N.Kemal, **Öğretimde Program, İlke ve Yöntemler**, Konya 1986.

Tavukçuoğlu, Mustafa, "İlköğretimde Din Eğitimi ve Program Geliştirme Üzerine Bazı Düşünceler", **MEB Din Öğretimi Dergisi**, Sayı:43, Ankara 1993, s.24-35.

Tosun, Cemal, **Din ve Kimlik**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993.

Varış, Fatma, **Eğitimde Program Geliştirme "Teori ve Teknikler"** AÜ E. Bilimleri Fak. Yay.,4.baskı, Ankara 1988.

Varış, Fatma, "Programlara İlişkin Temel Kavramlar ve Tanımlar", **Eğitim Bilimlerinde Çağdaş Gelişmeler**, AÜ Açık Öğretim Fakültesi Yay., Eskişehir 1991, s.7.

Yaka, Aydın, "Türkiye'de Sosyal Yapı ve Eğitim Programları", **1. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler**, Adana 1994, c.I, s.143.

DIPNOTLAR

•“ İslâm Din Dersi Programlarının Hazırlanması”, **Türkiye ve Almanya’da İslâm Din Dersi Tartışmaları**, Konrad Adenauer Vakfı ve CÜ İlahiyat Fakültesi, Ankara 2000, ss.105-122.

1. BU MAKALE 26 KASIM 1999 TARİHİNDE SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ KÜLTÜR MERKEZİNDE, C.Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ VE KONRAD ADENAUER VAKFI TARFINDAN DÜZENLENEN "TÜRKİYE VE ALMANYA'DA İSLAM DİN DERSİ TARTIŞMALARI" KONUSU ULUSLARARASI SEMPOZYUMDA SUNULAN TEBLİĞDİR. Sempozyum tebliğleri basılmıştır: ISBN 975-7968-22-6, Ankara, 2000.

2. CÜ İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Ana Bilim Dalı öğretim üyesi.

3.Fatma Varış, Eğitimde Program Geliştirme "*Teori ve Teknikler*" A.Ü. E. Bilimleri Fak. Yay. 4.baskı, Ankara 1988, s.19.

4. Varış, Eğitimde Program Geliştirme "Teori ve Teknikler" , s.339.

5. Savaş Büyükkaragöz ve Cuma Çivi, Genel Öğretim Metotları, 3.baskı, Konya 1994, s.184.

6. Münire Erden, Eğitimde Program Değerlendirme, Ank. 1993, s.3.

7. A.Ferhan Oğuzkan, Eğitim Terimleri Sözlüğü, T.D.K. Yay., 2.baskı, Ank. 1981, s.129.

8. Fatma Varış, Programlara İlişkin Temel Kavramlar ve Tanımlar, Eğitim Bilimlerinde Çağdaş Gelişmeler, Anadolu Üniv. AÖF Yay., s.7.

9. Özcan Demirel, Genel Öğretim Yöntemleri, Ank. 1992, s.5.
10. Aydın Yaka, "Türkiye'de Sosyal Yapı ve Eğitim Programları", 1. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler, Adana 1994, c.I, s.143.
11. Nelson L. Bossing, çev. Necmi Sarı, Orta Dereceli Okullarda Öğretim, M.E. Basımevi, İst. 1959, c.I, s.30.
12. N. Kemal Önder, Öğretimde Program, İlke ve Yöntemler, Konya 1986, s.62; Büyükkaragöz ve Çivi, Genel Öğretim Metotları, s.186-188.
13. Büyükkaragöz ve Çivi, Genel Öğretim Metotları, s.188-196.
14. Selahattin Ertürk, Eğitimde Program Geliştirme, Ank. 1975, s.14-15.
15. Beyza Bilgin, Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, AÜ İlahiyat Fak. Yay., Ankara,,1988,s.43.
16. Ayrıntılı bilgi için bak; Mehmet Zeki Aydın, "Din Derslerinin Gelişimi ve Teorik Yapısı", MEB Din Öğretimi Dergisi, sayı:37, Ankara 1992, s.55-60.
17. Almanya'da İslam din dersleri ile ilgili tartışmalar için bak: N. Yaşar Aşıkoğlu, Almanya'da Temel Eğitimdeki Türk Çocuklarının Din Eğitimi, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993.
18. Bilgin, age, s.44.
19. Bilgin, age, s.44.
20. Mustafa Tavukçuoğlu, "İlköğretimde Din Eğitimi ve Program Geliştirme Üzerine Bazı Düşünceler", MEB Din Öğretimi Dergisi, Sayı:43, Ankara 1993, s.25. 24-35
21. Milli Eğitim Bakanlığı, 13 Nisan 1992 tarih ve 2356 sayılı Tebliğler Dergisi.
22. Milli Eğitim Bakanlığı, 27 Temmuz 1990 tarih ve 2317 sayılı Tebliğler Dergisi.
23. Almanya'da cami ve Kur'an eğitimi ile ilgili ayrıntı için bak; Cemal Tosun, Din ve Kimlik, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993.